

Teresa Kaniowska

Wykaz aktów prawnych
dla MOW i MOS

WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH dla MOW i MOS

Aktualizacja 15.03.2013 r.

I. Wybrane akty prawne obowiązujące w organizacji kształcenia, wychowania resocjalizacji i terapii nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33 poz. 178).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 109, poz. 631)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych (Dz. U. Nr 52, poz. 466)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (Dz. U. Nr 296, poz. 1755)

W odniesieniu do nieletnich, wobec których sąd zastosował środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku socjoterapii przed dniem 1 stycznia 2012 roku obowiązują przepisy dotychczasowe (Dz. U. z 2004 r. Nr 178, poz. 1833 ze zmianą w Dz. U. z 2011 r. Nr 9, poz. 41)- w związku z treścią § 14 rozporządzenia MEN z 27.XII. 2011 r. (Dz U. nr 296, poz.1755). Nieletnim, o których mowa, miejsca w MOS w dalszym ciągu wskazuje ORE.

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr 61, poz. 624 ze zm.)

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz ośrodkach (Dz. U. Nr 228, poz. 1489) i rozporządzenie zmieniające z dnia 28 sierpnia 2012 r. (Dz.U. z 2012 r., poz. 981)

Projekt nowelizacji rozporządzenia został skierowany do uzgodnień międzyresortowych i konsultacji społecznych w dniu 28 lutego 2013 roku.

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz.U. z 2012 r., poz. 204 – obowiązują od 1 września 2012 r.)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562 ze zmianami – uwaga na zmiany w Dz. U. z 2010 r. Nr 156, poz. 1046, Dz. U. Nr 228, poz.1491 oraz Dz. U. z 2011r. Nr 35, poz. 178, Dz. U. z **2012 r., poz. 262**)

Należy zwrócić uwagę na przepisy wskazujące na obowiązek dostosowania wymagań edukacyjnych, o których mowa w § 4 ust. 1 pkt 1, do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom na podstawie opinii publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej także niepublicznej.

W przypadku ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego albo indywidualnego nauczania dostosowanie wymagań edukacyjnych, o których mowa w § 4 ust. 1 pkt 1, do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia może nastąpić na podstawie tego orzeczenia.

Istotne są również przepisy tego rozporządzenia w przypadku ustalaniu oceny zachowania ucznia, u którego stwierdzono odchylenia rozwojowe i specyficzne trudności w uczeniu się oraz warunków organizowania sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych. Przepisy tego rozporządzenia określają również warunki promocji śródrocznej.

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012r. poz. 977)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. Nr 23, poz. 225 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 20 lutego 2004 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych (Dz. U. Nr 26, poz. 232) i zmieniające rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 lutego 2009 r. (Dz. U. Nr 31, poz.208)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 kwietnia 2002 r. w sprawie organizacji roku szkolnego (Dz. U. Nr 46, poz. 432 ze zmianami – uwaga na zmiany w Dz. U. z 2010 r. Nr 186, poz. 1245)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. Nr 228, poz. 1487). Projekt nowego rozporządzenia z dnia 4 grudnia 2012 r. został skierowany do uzgodnień międzyresortowych i konsultacji społecznych w dniu 12 grudnia 2012 r..

Warunki dotyczące tworzenia IPET dla wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii zostały określone również przepisami rozporządzeń: w sprawie organizowania kształcenia specjalnego (Dz.U. Nr 228, poz. 1489 ze zm, § 5), w sprawie zasad działania placówek publicznych (Dz.U. z 2011 r. Nr 109, poz. 631 § 41), w sprawie kierowania nieletnich (Dz.U. z 2011 r. Nr 296, poz. 1755).

Budzące wątpliwości sytuacje, czy dla wychowanka przybywającego do ośrodka bez orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego należy opracować PDW (plan działań wspierających) czy IPET wyjaśniają przepisy w sprawie kierowania nieletnich:

§ 5 ust.1. W ośrodku dla każdego nieletniego opracowuje się i realizuje indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny ust.2 „Do opracowania i realizowania indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego dla nieletniego nieposiadającego orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego przepisy, o których mowa w ust.1 stosuje się odpowiednio.”

Problem ten nie dotyczy dzieci i młodzieży umieszczanych w MOS na wniosek rodziców, gdyż podstawą umieszczenia jest posiadanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego w związku z zaburzeniami zachowania czy zagrożenia niedostosowaniem społecznym.

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz. U. Nr 173, poz. 1072)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 roku sprawie szczegółowych zasad dziania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. z 2013 r. poz.199)
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie organizacji profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą (Dz. U. Nr 139, poz. 1133)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. Nr 168, poz. 1324)
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 czerwca 2009 r. w sprawie szczegółowego sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń w sprawach nieletnich (Dz. U. Nr 107, poz. 894)
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia środków przymusu bezpośredniego wobec nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii (Dz. U. Nr 48, poz. 248)

Akt wykonawczy uznany za uchylony, głównie w związku z usunięciem z przepisów upn młodzieżowego ośrodka socjoterapii, jako miejsca, gdzie może być wykonywany środek wychowawczy stosowany na podstawie tej ustawy.

Nowe przepisy w tej sprawie na podstawie art.95c, odnoszące się do nieletnich przebywających w MOW, ZP i Schronisku dla nieletnich nie zostały jeszcze wydane.

Aktualnie podstawę prawną stosowania środków przymus bezpośredniego stanowią przepisy Rozdziału 4 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2010 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz. U. Nr 244, poz. 1626)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. z 2012r. poz. 184)

Przepisy rozporządzenia- załącznik nr 1 wskazują m.in.: Kształcenie zawodowe jest także realizowane na kwalifikacyjnych kursach zawodowych prowadzonych przez podmioty, o których mowa w art. 68a ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.), oraz na kursach umiejętności zawodowych, o których mowa w przepisach w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych.

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych (Dz. U. z 2012r., poz. 186 i rozp. zmieniające z dnia 23 października 2012 r. poz. 1152)
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 sierpnia 2010 r. w sprawie badań lekarskich kandydatów do szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych lub wyższych, uczniów tych szkół, studentów i uczestników studiów doktoranckich (Dz. U. Nr 155, poz. 1045)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. Nr 50, poz.400 i rozporządzenia zmieniające MEN: z dnia 3 lutego 2012 r. oraz z dnia 17 kwietnia 2012 r Dz.U z 2012 r. poz.174 i poz. 426)

„§ 16. 1. Kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w szkołach wchodzących w skład młodzieżowych ośrodków wychowawczych

i młodzieżowych ośrodków socjoterapii posiada osoba, która ma kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym typie szkoły określone w § 2–5, a ponadto ukończyła:

- 1) studia wyższe w zakresie resocjalizacji lub socjoterapii lub
- 2) zakład kształcenia nauczycieli w specjalności resocjalizacja lub socjoterapia, lub
- 3) studia podyplomowe lub kurs kwalifikacyjny w zakresie resocjalizacji lub socjoterapii.

2. Kwalifikacje do nauczania języków obcych w szkołach wchodzących w skład młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii posiada osoba, która ma kwalifikacje wymagane do nauczania języków obcych w danym typie szkoły określone w § 11 ust. 2–4.”;

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 marca 2002 roku w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli pomiędzy budżety poszczególnych wojewodów, form doskonalenia zawodowego dofinansowywanych ze środków wyodrębnionych w budżetach organów prowadzących szkoły, wojewodów, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania tych środków (Dz. U. Nr 46, poz. 430).

§ 2. 1. cytowanego rozporządzenia określa: „Ze środków na doskonalenie zawodowe nauczycieli, o których mowa w art. 70a ust. 1, ustawy Karta Nauczyciela dofinansowuje się m.in.:

- organizację szkoleń, seminariów oraz konferencji szkoleniowych dla nauczycieli, w tym nauczycieli zajmujących stanowiska kierownicze,
- przygotowanie materiałów szkoleniowych i informacyjnych,
- organizację warsztatów metodycznych i przedmiotowych oraz innych form doskonalenia zawodowego wynikających z potrzeb edukacyjnych na danym terenie,
- organizację doskonalenia zawodowego nauczycieli szkoły lub placówki,
- szkolenie rad pedagogicznych.

II. Rekomendowane podstawy prawne (z komentarzem) do opracowania procedur postępowania interwencyjnego w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa wychowanków i placówki

Potrzeba opracowania dla młodzieżowych ośrodków wychowawczych procedur interwencyjnych, do stosowania w sytuacjach szczególnie zagrażających zachowań wychowanków, ma związek z pojawianiem się nowych form zachowań ryzykownych, których nie ujmowano w dotychczasowych modelach postępowania interwencyjnego, stosowanych w ośrodkach.

W związku z powyższym, istnieje potrzeba uzupełnienia wskazywanych dotychczas aktów prawnych o inne, wcześniej nie ujmowane oraz opracowania sposobów postępowania w odniesieniu do sytuacji, które wcześniej nie występowały w skali zagrażającej bezpieczeństwu wychowanków lub placówki.

Należą do nich, m.in.:

- te przepisy, które obejmują prawa, obowiązki odpowiedzialność nauczycieli w kontekście zmian, na podstawie których nauczyciel jest funkcjonariuszem publicznym;
- obniżenie wieku odpowiedzialności karnej nieletnich na podstawie Ustawy Kodeks karny, w przypadku dopuszczenia się przez nieletniego niektórych czynów zabronionych wymienionych w przepisach tej ustawy.

Nie bez znaczenia jest również przypomnienie o potrzebie upowszechniania wśród dzieci i młodzieży wiedzy o bezpieczeństwie oraz kształtowanie właściwych postaw wobec zagrożeń i sytuacji nadzwyczajnych.

Przystępując do opracowania procedur interwencyjnych w placówkach o charakterze resocjalizacyjno-wychowawczym należy uwzględnić przepisy zawarte w wymienionych niżej aktach prawnych:

- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33 poz.178)
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j w Dz. U. z 2012 r. poz. 1356)
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. w Dz. U. z 2012r. poz. 124)

- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jednolity Dz. U. z 2007 r. Nr 43 poz. 277 z późn. zm.)
- Zarządzeniu Nr 1619 Komendanta Głównego Policji z dnia 3 listopada 2010 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich (Dz. Urz. KGP z 2010 r. Nr 11, poz. 64).
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 256 poz. 2572, z późn. zm.)
- Karta Nauczyciela ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674, z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U z 2003 r. Nr 6, poz. 69 ze zmianami w Dz. U. z 2009 r. Nr 139, poz. 1130, Dz. U. z 2010 r. Nr 215, poz. 1408 i Dz. U. z 2011 r. Nr 161, poz. 968)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem (Dz. U. Nr 26 poz. 226)

O bezpieczeństwie w przepisach prawa oświatowego.

Oprócz rekomendowanych wyżej aktów prawnych należy zwrócić uwagę na przepisy zobowiązujące do podejmowania działań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych określone przepisami ustawy o systemie oświaty oraz wydane na ich podstawie akty wykonawcze.

Zapewnienie bezpieczeństwa wychowanków oraz powierzonego mienia łączy się z potrzebą upowszechniania wśród dzieci i młodzieży wiedzy o bezpieczeństwie oraz kształtowania właściwych postaw wobec zagrożeń i sytuacji nadzwyczajnych (art. 1 pkt 16 ustawy o systemie oświaty).

W placówce o charakterze resocjalizacyjno-wychowawczym wśród nadzwyczajnych zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu wychowanków i placówki takich jak: pożar, powódź, inne tragiczne w skutkach zdarzenie losowe, mogą wystąpić przypadki

zdarzeń generowanych przez wychowanków (podpalenie, zbiorowe niszczenie mienia, podrzucenie materiałów wybuchowych, zamknięcie się w określonych pomieszczeniach itp.). Dlatego konieczna jest współpraca z Policją, jednostkami straży pożarnej, służbą zdrowia i innymi, w zależności od rodzaju występującego zagrożenia.

Określone wskazania natury prawnej związane z omawianą problematyką zawierają :

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r., poz. 977)

Najbardziej istotne treści np. w przypadku III i IV etapu edukacyjnego (gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalne) obejmują przedmioty *Wiedza o społeczeństwie, Etyka i Edukacja dla bezpieczeństwa*.

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem (Dz. U. Nr 26 poz. 226)

W § 10 cytowanego rozporządzenia wskazano na podstawy opracowania strategii działań wychowawczych i zapobiegawczych oraz interwencyjnych wobec dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem, w tym na potrzebę wypracowania sposobów współdziałania pracowników szkoły ze służbą zdrowia i Policją w sytuacjach wymagających interwencji (pkt 9).

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie sposobu realizacji edukacji dla bezpieczeństwa (Dz. U. Nr 139, poz. 1131).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U z 2003 r. Nr 6, poz. 69 ze zmianą Dz. U. z 2009 r. Nr 139, poz. 1130, Dz. U. z 2010 r. Nr 215, poz. 1408 i Dz. U. z 2011 r. Nr 161, poz. 968).

§ 19 ust. 1 cytowanego rozporządzenia stanowi:

„Jeżeli pomieszczenie lub inne miejsce, w którym mają być prowadzone zajęcia, lub stan znajdujących się w nim wyposażenia stwarza zagrożenie dla bezpieczeństwa, niedopuszczalne jest rozpoczęcie zajęć.

2. Jeżeli stan zagrożenia powstanie lub ujawni się w czasie zajęć – niezwłocznie się je przerywa i wyprowadza z zagrożonych miejsc osoby powierzone opiece szkoły lub placówki”.

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych (Dz. U. Nr 52, poz. 466) – załącznik nr 3 i nr 4 §7:
„Statut młodzieżowego ośrodka wychowawczego określa warunki pobytu w ośrodku, zapewniające wychowankom bezpieczeństwo i zaspokojenie ich potrzeb, w tym ochronę przed przemocą, uzależnieniami i innymi przejawami patologii społecznej”.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U Nr 109, poz.631) – § 15

Obowiązki, przywileje, odpowiedzialność prawna nauczycieli.

Obowiązek prawny do podjęcia określonych działań zapobiegawczych i interwencyjnych wobec nieletnich obejmuje wiele osób i instytucji. Na terenie placówki wychowawczo-resocjalizacyjnej podjęcie określonych czynności w sytuacji zagrożonego bezpieczeństwa wychowanków lub placówki spoczywa w pierwszej kolejności na osobie kierującej placówką, co nie zwalnia z odpowiedzialności żadnej z pozostałych osób zobowiązanych do czuwania nad prawidłowością jej funkcjonowania. W procedurach interwencyjnych muszą być opisane: zakres odpowiedzialności, model komunikowania się, wyznaczenie osób zastępujących osoby zarządzające oraz inne wymagane czynności.

W związku z powyższym należy zwrócić uwagę na Art.4 § 1 i 2 **ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich** wskazujący, że:

„Każdy, kto stwierdzi istnienie okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego, w szczególności naruszanie zasad współżycia społecznego,

popętnienie czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego, używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawianie nierządu, włóczęgostwo, udział w grupach przestępczych, ma społeczny obowiązek odpowiedniego przeciwdziałania temu, a przede wszystkim zawiadomienia o tym rodziców lub opiekuna nieletniego, szkoły, sądu rodzinnego, Policji lub innego właściwego organu.

§2. *Każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu czynu karalnego przez nieletniego ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję”.*

W kontekście powyższego wskazane jest przypomnienie przepisów art. 4 Ustawy o systemie oświaty oraz art. 63 ust.1 i art. 75 ust.1 Ustawy Karta Nauczyciela.

Zgodnie z treścią **art. 4 Ustawy o systemie oświaty** *„Nauczyciel w swoich działaniach dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych ma obowiązek kierowania się dobrem uczniów, troską o ich zdrowie, postawę moralną i obywatelską z poszanowaniem godności ucznia”.*

Natomiast art. 63.1. Karty Nauczyciela stanowi:

„Nauczyciel, podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, korzysta z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych na zasadach określonych w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn.zm.)”.

Zakres ochrony nauczycieli określają przepisy rozdziału XXIX Kodeksu karnego.

Przestępstwa przeciwko funkcjonariuszom publicznym regulują przepisy art. 222-226 kk:

Art. 222 – naruszenie nietykalności cielesnej;

Art. 223 – czynna napaść wspólnie z innymi osobami lub z użyciem broni palnej albo innego niebezpiecznego przedmiotu czy środka obezwładniającego;

Art. 224 – stosowanie groźby bezprawnej lub przemocy w celu zmuszenia funkcjonariusza publicznego do przedsięwzięcia lub zaniechania prawnej czynności służbowej;

Art. 226 – znieważenie funkcjonariusza publicznego.

W art. 63 ust. 2 Ustawy Karta Nauczyciela wskazano na konieczność występowania z urzędu w obronie nauczyciela, którego prawa zostały naruszone przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta, starostę, marszałka województwa.

W omawianej problematyce dotyczącej opracowania procedur interwencyjnych do stosowania w sytuacjach zagrożenia na terenie placówki resocjalizacyjno-wychowawczej niezbędne jest zwrócenie uwagi na obowiązki nauczycieli określone w art. 75 ust.1 ustawy KN oraz art. 231 kodeksu karnego:

Art. 75 ust. 1 KN:

„Nauczyciele podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej za uchybienia godności nauczyciela lub obowiązkom, o których mowa w art.6 pkt 1”.

Art. 6 pkt 1 KN:

„Nauczyciel obowiązany jest:

1) rzetelnie realizować zadania związane z powierzonym mu stanowiskiem oraz podstawowymi funkcjami szkoły: dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą, w tym zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę;”.

Art. 231 § 1. Kodeksu karnego:

„Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.”

W świetle powyższego należy podkreślić, że ochrona prawna nauczyciela, jako funkcjonariusza publicznego ma związek również z odpowiedzialnością karną w przypadku zaniechania lub niedopełnienia określonych czynności.

Współpraca z Policją i innymi instytucjami (sądem) w sytuacjach wymagających postępowania interwencyjnego

O potrzebie współpracy z Policją w sytuacjach związanych z zagrożeniem bezpieczeństwa nieletnich jest mowa w cytowanych przepisach art. 4 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich a także w art. 37 i 39 upn.

Zadania Policji w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich określono szczegółowo w wydanym – na podstawie art. 7 ust 1 pkt 2 ustawy o Policji – Zarządzeniu Nr 1619 Komendanta Głównego Policji z dnia 3 listopada 2010 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich (Dz. Urz. KGP z 2010 r. Nr 11, poz. 64). Zadania w tym zakresie określają szczegółowo § od 7 do 10.

Zmiany w przepisach Kodeksu karnego.

Z dniem 8 czerwca 2010 r. obowiązuje nowe brzmienie art. 10 § 2 – na podstawie Dz. U. z 2009 r. Nr 206, poz.1589:

Art.10 § 2. Nieletni, który po ukończeniu 15 lat dopuszcza się czynu zabronionego określonego w art. 134, art. 148 § 1, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 252 § 1 lub 2 oraz w art. 280, może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne.

Wymienione w cytowanym przepisie artykuły Kodeksu karnego obejmują:

Art. 134 – zamach na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;

Art. 148 §1 – zabójstwo;

Art. 156 § 1 lub 3 – spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, w tym, jeżeli następstwem jest śmierć poszkodowanego;

Art. 163 § 1 lub 3 – spowodowanie zdarzenia, które zagraża zdrowiu, życiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach;

Art. 166 – stosowanie podstępów lub groźby w celu przejęcia kontroli nad statkiem wodnym;

Art. 173 § 1 lub 3 – spowodowanie katastrofy w ruchu drogowym;

Art. 197 § 3 lub 4 – stosowanie groźby, przemocy, podstępu w celu doprowadzenia osoby do obcowania płciowego;

Art. 252 § 1 lub 2 – przetrzymywanie zakładnika, w celu zmuszenia organu państwowego, instytucji, osoby fizycznej, prawnej albo grupy osób do określonego zachowania się;

Art. 280 – kradzież, z użyciem przemocy lub groźby albo doprowadzenie do stanu nieprzytomności lub bezbronności.

Warunki stosowania wobec nieletnich środków przymusu bezpośredniego zostały określone w:

Aktualnie podstawę prawną stanowią przepisy Rozdziału 4 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

III. Podstawy prawne obowiązujące w organizowaniu działań opiekuńczych wobec nieletnich pozbawionych częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej

- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r.– Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 788).

Przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, jako instytucje zastępujące dzieciom rodzinę w przypadku ograniczenia, zawieszenia czy pozbawienia władzy rodzicielskiej rodziców, wymieniają wyłącznie rodzinę zastępczą lub placówkę opiekuńczo-wychowawczą. Nie jest nią młodzieżowy ośrodek wychowawczy ani młodzieżowy ośrodek socjoterapii.

Zgodnie z treścią art.109 § 2 pkt 5, gdy zagrożone jest dobro dziecka sąd rodzinny może: zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo w instytucjonalnej pieczy zastępczej albo powierzyć tymczasowo pełnienie funkcji rodziny zastępczej małżonkom lub osobie, niespełniającym warunków dotyczących rodzin zastępczych, w zakresie niezbędnych szkoleń, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Art. 112.1.

§1. Obowiązek i prawo wykonywania bieżącej pieczy nad dzieckiem umieszczonym w pieczy zastępczej, jego wychowania i reprezentowania w tych sprawach, a w szczególności w dochodzeniu świadczeń przeznaczonych na zaspokojenie jego potrzeb, należą do rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka albo kierującego placówką opiekuńczo-wychowawczą, regionalną placówką opiekuńczo-terapeutyczną lub interwencyjnym ośrodkiem preadopcyjnym. Pozostałe obowiązki i prawa wynikające z władzy rodzicielskiej należą do rodziców dziecka.

Także cytowany wyżej przepis dotyczący bieżącej pieczy zastępczej nad dzieckiem nie wymienia młodzieżowego ośrodka wychowawczego i socjoterapii jako zobowiązanych do jej świadczenia. Kwestie te regulują przepisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, natomiast młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe ośrodki socjoterapii funkcjonują na

podstawie przepisów ustawy o systemie oświaty i nie mogą być traktowane jako formy instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Znajomość przepisów w tym zakresie jest istotna ze względu na stosowane nadal praktyki skreślenia z list wychowanków domów dziecka, gdy stają się wychowankami młodzieżowego ośrodka wychowawczego lub młodzieżowego socjoterapii oraz wymuszane zobowiązania do obejmowania ich opieką prawną przez wychowawców tych ośrodków.

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz.2572 z późn. zm.)

Liczne przypadki skreśleń dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie z list wychowanków placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) w momencie uzyskania skierowania do młodzieżowego ośrodka wychowawczego lub młodzieżowego ośrodka socjoterapii wskazują na potrzebę przypomnienia również warunków określonych przepisami art. 72 ustawy o systemie oświaty:

Dzieciom i młodzieży pozbawionym całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej, a także dzieciom i młodzieży niedostosowanym społecznie organizuje się opiekę i wychowanie na zasadach określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz w przepisach o pomocy społecznej.

Należy tu mieć na uwadze nie tylko możliwość usamodzielnienia wychowanka ośrodka po osiągnięciu pełnoletności, ale przede wszystkim świadomość kto, jaka osoba czy instytucja wypełniają wobec nieletniego umieszczonego w MOW/MOS funkcję zastępującą rodzinę i stanowią zasoby natury emocjonalnej i materialnej, istotne przy tworzeniu Indywidualnego Programu Terapeutyczno-Edukacyjnego dla nieletniego.

Rozwiązaniu przedstawionego problemu, dotyczącego skreślenia z placówek opiekuńczo-wychowawczych nieletnich umieszczanych w MOW/MOS służą również przepisy § 63 ust.9 rozporządzenia MEN z 12 maja 2011 r. (Dz. U. Nr 109, poz. 631)

- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362 ze zm.)

Zmiany obejmujące tę problematykę zostały określone przepisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149, poz. 887).

Bariery w procesie usamodzielniania nieletnich

Wątpliwości dotyczące usamodzielniania pełnoletnich wychowanków opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki socjoterapii wyjaśniają przepisy art. 88 Ustawy o pomocy społecznej. Najbardziej istotny jest nie tylko trwający co najmniej jeden rok okres pobytu wychowanka w ośrodku (na podstawie postanowienia sądu rodzinnego), ale także nawiązanie współpracy z właściwym centrum pomocy rodzinie, w celu rzeczywistego przygotowania usamodzielnianego wychowanka do integracji ze środowiskiem, podjęcia odpowiednich ról życiowych związanych np. z kontynuacją nauki, zdobywaniem kwalifikacji zawodowych czy podjęciem pracy.

Warunki szczegółowe określono w :

- Rozporządzeniu Ministra Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2012 r. w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie (Dz. U z 2012 r. poz.954)

Należy zwrócić uwagę na różnego rodzaju przeszkody utrudniające proces readaptacji społecznej wychowanków opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Oprócz odmowy udzielenia pomocy na usamodzielnienie z powodu niedotrzymania warunków zawartego w procedurze usamodzielnienia kontraktu, pojawiło się inne zjawisko. Zdarza się, że sądy rodzinne uchylają stosowanie środka wychowawczego wobec nieletniego w postaci umieszczenia w MOW, krótko przed osiągnięciem pełnoletniości.

Takie postępowanie skutkuje pozbawieniem nieletniego pomocy na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki w związku z treścią art. 88 ust.1 ustawy o pomocy społecznej: „**Osoba pełnoletnia** opuszczająca dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zwana dalej „osobą usamodzielnianą”, **zostaje objęta pomocą mającą na celu jej życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem....”**

Warunki udzielenia pomocy materialnej nieletniemu zwalnianemu m.in. z młodzieżowego ośrodka wychowawczego zostały również określone przepisami

art. 76 § 1 i § 2 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich w brzmieniu:

§ 1. Jeżeli rodzice lub opiekun nie mogą zapewnić nieletniemu zwalnianemu z młodzieżowego ośrodka wychowawczego, podmiotu leczniczego niebędącego przedsiębiorcą, domu pomocy społecznej, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich albo opuszczającemu rodzinę zastępczą niezbędnych warunków wychowawczych i bytowych – udziela się nieletniemu pomocy.

§ 2. Zasady i zakres udzielania pomocy, o której mowa w § 1, regulują odrębne przepisy.

Każdy przypadek budzący wątpliwości należy zgłosić do rozpatrzenia przez sąd rodzinny.

Zalecane jest zapobieganie przypadkom uchylania przez sądy środka wychowawczego wobec nieletnich przed osiągnięciem przez nich pełnoletniości, szczególnie w sytuacji, gdy nieletni po opuszczeniu ośrodka będzie potrzebował wsparcia materialnego, gdyż stan taki spowoduje brak możliwości skorzystania z tej pomocy zgodnie z treścią art. 88 ust.1 ustawy o pomocy społecznej.